

SI adversus confessionem in iudicio a se factam laesa Ec-
clesia beneficium restitutionis in integrum intra qua-
driennium ab ipsius confessionis tempore computandum,
petere negligenter omittat, non est [nisi aliquid rationa-
bile appareat, quod aliud suaserit faciendum] ad hoc
petendam ulterius admittenda. Ubi vero per viam com-
munem revocationis erroris, quem in facto praetendit,
vult adversus suam confessionem Ecclesia se juvare, hoc quan-
docunque poterit, donec negotium sit finitum.

TITULUS XXII.
DE ARBITRIS.
CAP. I.

Si ex tribus arbitris duo concordant in summa, tenet illorum
sententia: si omnes discordant, tenet sententia de summa minori.
Bonifacius VIII. (an. 1299.)

SEX tribus arbitris te duo in decem, & tertius in
quinque condemnet, debet sententia prevalere duo-
rum: licet cum unus in xv. alius in x. tertius ve-
ro in quinque pronunciant, illius, qui dixit de summa
minori (cum in illa omnes concordet existant) senten-
tia efficax censetur.

FINIS LIBRI PRIMI.

SEXTI DECRETALIU
LIBER SECUNDUS.

TITULUS PRIMUS.
DE JUDICIIS.
CAP. I.

Judex delegatus non habens ad hoc speciale mandatum a
Papa, non potest compellere partem, ut personaliter coram eo
compareat, nisi ex rationabili causa. Joan. Andr.

Innocentius IV. in generali Concilio Lugdunensi.
(an. 1245. in Gallia.)

Juris esse ambiguum non videtur, Judicem delegatum
[qui a sede Apostolica mandatum ad hoc non receperit
speciale] jubere non posse alterutram partium coram se
personaliter in iudicio comparere: nisi causa fuerit
criminalis a, vel nisi pro veritate dicenda, vel pro ju-
ramento calumniae faciendo, vel alias juris necessitas par-
tes coram eo exegerit personaliter praesentari.

CAP. II.

Mulieres personaliter ad iudicium (quascunque causa in iure
non expressa) invita trahende non sunt: sed si necessarium sit
ipsarum testimonium in causa, Judex expensis producentis
interdum ibi, interdum mittit: & Judex fraudulenter va-
dens, excommunicatus est. Mulieres religiose, etiam volen-
tes, extra monasterium suum ex aliqua causa personaliter ad
iudicium trahi non possunt; quod contra praedicta fit, est
irritum. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (an. 1298.)

a Vid. Bart. in l. pen. §. ad crimen. ff. de pub. judic. Font.

CAP. II.

Si ex tribus arbitris unus nolit examinando, vel definiendo
negotio interesse, duo procedere poterunt, ac si ille praesens esset.
Circa Judices autem antiqua jura servantur. Joan. Andr.

Idem.

UT quaestionibus (quae plerumque propter arbitratorum vo-
luntariam, seu malitiosam absentiam remanent inde-
cisa) finis celerius imponatur: statuimus, ut si ex tribus
arbitris a partibus electis eorum aliquis ab aliis legitime
requisitus ad examinandum, vel definiendum una cum eis
negotium, super quo in ipsos extitit compromissum, non
curaverit [cessante impedimento legitimo] convenire: duo
praesentes, penes quos [licet lex civilis aliud innuere vi-
deatur] totalem eo casu remanere decernimus potestatem,
possint (malitiosa, seu voluntaria illius absentia non ob-
stante) dictum examinare negotium, & libere definire,
sicut possent illo praesente, nec volente cum eis in unam
sententiam concordare a: ut sic ipsius absentia praesentia
repleta divina eum reputari faciat pro praesente. Circa
Judices vero antiqua nolumus jura immutari.

a Vid. Bart. in l. item si unus. §. item si plures. ff. eod. tit.

CAP. III.

Major XIV. annis per se & per procuratorem potest agere, & defen-
dere causam spirituales: minor XIV. per se non agit, sed per Pro-
curatorem, vel per curatorem datum auctoritate ordinarii Eccle-
siastici Judicis, & etiam delegari ad causas illas. Filius familias
sine patris assensu agit causam spirituales. h. d. Joan. Andr.

Idem.

SI annum quartum decimum tuae peregrinasti aetatis, in
beneficialibus, & aliis causis spiritualibus, necnon &
dependentibus ab eisdem, ac si major XXV. annis existeres,
ad agendum, & defendendum per te, vel per Procuratorem
a, (quem ad hoc constituendum decreveris) admitti debe-
bis. Si vero intra XIV. annum existat, per te agere, aut
defendere non poteris super ipsis: sed vel per tuum Epi-
scopum, vel per Officialem ejusdem tibi curator dabitur
ad lites hujusmodi exercendas: aut tu ipse (si major infante
fueris) cum auctoritate alterius eorundem, procuratorem
ad eas poteris deputare. Delegatus etiam Apostolicae sedis,
& subdelegatus ab eo, tibi [si non habeas] curatorem dare
valeant, vel auctoritatem constituendi procuratorem praes-
tare ad illas causas, vel lites duntaxat, quae coram ipsis
fuerint ventilandae. In hujusmodi quoque litibus sive cau-
sis, quanquam in potestate patris existat b, nec alias absq;
ipsius assensu in iudicio regulariter esse possis: ejus [cum
de iis se intromittere non habeat] nequaquam requiri de-
bebit assensus.

TITULUS II.
DE FORO COMPETENTI.
CAP. I.

Archiepiscopus omisso appellationis articulo, vel per viam
querelae, de causa subditorum, Suffraganeis etiam ipsis consen-
sientibus, non cognoscit. h. d. usque ad §. Neque.

Innocentius IV. c [an. 1250.]

ROMANA Ecclesia; [& inf.] Nec appellationis articulo
praetermissio, nec alias etiam (cum minime appel-
larum extiterit) Rhemen. Archiepiscopus vel ejus
Officialis d, de causis Clericorum tanquam Judices [licet
in ipsos iidem Clerici de facto consentiant] absque dio-
cesanorum suorum voluntate cognoscant.

Archiepiscopus subditos Suffraganei non potest compellere
causas delegatas ab eo suscipere, suas sententias, & praecipua
exequi, vel testimonia in causis ad eos devolutis ferre: nisi
consuetudo aliud disponat. h. d. Dominicus.

§. 1. Neque Suffraganeorum Rhemen. Ecclesiae subdi-
tos ipsorum delegationem suscipere, vel sententias, & praeci-
pta exequi, aut in causis per appellationem devolutis
ad eos, testimonium (nisi aliud in his tribus de consue-
tudine obtineant) perhibere compellant.

Archiepiscopus contra Officiales, vel Praelatos Suffraganeo-
rum [consuetudine aliud non disponente] & contra subditos
ipsorum, pro salariis Advocatorum, & Procuratorum causa-
rum fori Archiepiscopi, Judex competens non est. h. d.

§. 2. Nec etiam Suffraganeorum ipsorum Officiales, aut
Archidiaconos, Archipresbyteros, & alios inferiores Prae-
latos, Suffraganeis eisdem subjectos [dummodo aliud eis
contraria consuetudo non tribuat] nec subditos Suffraga-
neorum ipsorum, super salariis Advocatorum, & Procura-
torum in causis (quae in Rhemen. ventilantur curia) co-
gant querelantibus in sua praesentia respondere.

Archiepiscopus non compeller invitos contrahentes aliarum
diocesium in sua propria coram se respondere, nisi ibi inven-
iantur. Sed si citati nolunt comparere, vel malitiose se occul-
tant, ne citentur, in bonis ipsorum suae diocesis potest missionem

a Nota, ubicunque minor legitime potest interesse iudicis,
ibi potest constituere procuratorem. Vid. l. 1. c. si de moment.
posses. Font. b Vid. c. indecorum. de aet. & qual. c In
quodam manuscr. tribuitur Innoc. III. d alias, Officialis.

facere, vel in alia decernere per ordinarios faciendam. h. d.

§. 3. Contrahentes vero aliarum diocesium, super contra-
ctibus initis in Rhemen. diocesi ab eisdem (nisi inveniatur
ibidem) trahere coram se non debet invitos: licet in posses-
sionem bonorum, quae ibi habent, etiam cum alibi copiam sui
faciant, si eorum auctoritate citati a comparere contemnant,
possint missionem facere contra eos: vel (si forte malitiose se
ipsos occultent, ne citatio perveniat ad eosdem) decernere fa-
ciendam in possessionem bonorum, quae in alia etiam diocesi
obtinere noscuntur: sed tunc loci diocesanus ad denuncia-
tionem ipsorum faciet hujusmodi missionem.

Non potest Archiepiscopus suos Clericos mittere in diocesium
Suffraganei, ut coram eis fiant contractus, vel jam facti appro-
bentur. Nec si facti vel approbati fuerint coram illis, possunt
Suffraganeorum subditos coram se compellere litigare super illis,
nec excommunicare Suffraganeorum Officiales vel subditos, si
nolunt litigare coram ipso. h. d. ad finem, secundum Do-
minicum.

§. 4. Nec Clericos suos mittant ad Suffraganeorum ipso-
rum b dioceses pro ineundis, vel recognoscendis contra-
ctibus coram ipsis. Nec eorundem Suffraganeorum subdi-
tos compellant coram se occasione hujusmodi juri stare.
Neque potest Archiepiscopus ipse in suorum Suffraganeo-
rum Officiales, & subditos (pro eo quod vocati ab ipso
nolunt querelantibus in sua praesentia respondere) Eccle-
siasticam exercere censuram.

CAP. II.

Judex secularis, qui vult Clericum compellere ad debita
[etiam liquida] solvenda, per Ecclesiasticum Judicem desi-
stere compellatur. Joan. Andr.

Bonifacius VIII.

SEculares & Judices, qui (licet ipsis nulla competat jurisdic-
tio in hac parte) personas Ecclesiasticas ad solvendum debita
(super quibus coram eis contra ipsas earum exhibentur literae,
vel probationes aliae inducuntur) damabili praesumptione
compellunt d, a temeritate hujusmodi per locorum ordina-
rios censura Ecclesiastica decernimus compescendos.

CAP. III.

Ratione juramenti Laicus (ut illud servet) coram Judice
Ecclesiastico convenitur.

Idem.

CUM C. Laicus [pro quo solvisti certam pecuniae quan-
tatem, in qua pro eo te fidejussorio nomine obliga-
veras] te servare recuset indemnem, contra juramentum
a se praestitum temere veniendo: Ipsum coram Ecclesi-
astico Judice [ad cujus forum ratione juramenti causa hu-
jusmodi cognitio noscitur pertinere] de jure poteris con-
venire: ut ipsum monitione praemissa, per censuram Ec-
clesiasticam e, quod te super praedictis (ut tenetur) ser-
vet indemnem, praevia ratione compellat.

TITULUS III.

DE LITIS CONTESTATIONE.
CAP. I.

Peremptoria litis contestationem non impedit: nisi sit de re
semel finita. Joan. Andr.

Innoc. IV. in Concilio Lugdun. [an. 1245.]

EXceptionis peremptoriae, seu defensionis cujus-
libet principalis cognitionem negotii contin-
gentis,

a Vid. l. sed interpellatus. §. 1. ff. de arbit. b al. suorum
c Vid. qua late tradit Alex. consil. 8. l. 1. d dicit Petr. de
Anch. quod isti Laici factis hujusmodi probationibus sine senten-
tia compellebant Clericos per sua statuta, unde nor. quod sicut
sententia non arctat non subditum, ita etiam statuta. c. fin.
supr. de consil. eod. lib. Font. e Non ergo potest capere perso-
nas aut res earum, Dom. Pet. de Anch. Phil. Font.

gentis, ante litem contestatam obiectus, nisi de re iudicata, transacta, seu finita excipiat litigator, litem contestationem non impediatur, nec retardet: licet dicat obiector, quod rescriptum non fuisset obtentum, si, quæ sunt impetranti opposita, fuissent exposita deleganti.

C A P. II.
Per exceptionem peremptoriam non fit litem contestatio. Jo. Andr.

Bonifacius VIII. (an. 1298.)
SI oblato ab actore libello, ex parte rei exceptio peremptoria proponatur, nequaquam per hoc litem contestatio intelligitur esse facta: imo ea non obstante (nisi fit de illis exceptionibus, quæ litem contestationem impediunt) fieri oportebit eandem.

TITULUS IV.
DE JURAMENTO CALUMNIÆ.

C A P. I.

Non est de substantia, quod statim post litem contestatam iuretur de calumnia. Jo. Andr.

Bonifacius VIII. (an. 1298.)
SI de calumnia, seu de veritate dicenda, in primo litem exordio non iuretur, [ut debet] poterit postmodum in qualibet parte litem jurari: cum huiusmodi iuramenta præstari ab initio, de substantia ordinis iudicii non existat.

Non annullatur processus, licet tacite omittatur calumnie iuramentum. h. d.

§. 1. Propter omissum quoque tacite in tota causa calumnie iuramentum, iudicialis processus, alias factus legitime, non est nullus, nec etiam annullandus.

Præcipit quod in spiritualibus simul de calumnia, & de veritate iuretur. Jo. Andr.

§. 2. Quamvis a in causis spiritualibus (in quibus debet de veritate dicenda jurari) canones non indicant alicui calumnie iuramentum: nos tamen (quia frequenter calumniari videmus in ipsis) utile reputamus, quod simul, [sicut plerique observant] tam de veritate dicenda, quam de calumnia [ut via præcludatur calumniis] jurari debeat in eisdem.

C A P. II.

In causa appellationis jurari debet de calumnia, & veritate dicenda.

Idem.

IN appellationis causa [quanquam in principali iuratum fuerit] præstari iubemus calumnie iuramentum. Et idem in iuramento de veritate dicenda volumus observari.

Procurator deputatus post iuramentum calumnie, iurabit de calumnia. h. d.

§. 1. Procuratores quoque [qui post iuramentum calumnie deputantur] teneri volumus [ut calumnia vitetur ab ipsis] ad subeundum huiusmodi iuramentum: etiam si a suis dominis, quid ponere, aut respondere, seu agere debeant, sint instructi.

Judex quoties sibi videtur, exigit iuramentum malitiæ: etiam si de calumnia, vel veritate iuratum sit. Jo. Andr.

§. 2. In omnibus autem causis, nedum ante, sed etiam postquam litem fuerit contestata, sive de veritate, sive de calumnia sit iuratum in ipsis, potest Judex a partibus exigere iuramentum malitiæ, quoties viderit expedire.

a Circa istum §. nota, quod iuramentum de calumnia differt a iuramento de veritate. l. 1. §. quod observari. C. eod. Nam iuramentum de calumnia est de credulitate: unde si aliud fit, non est perjurium, quemadmodum dicitur de iuramento partis respondentis articulo per credit, vel non credit, neque respondens confertur, sed solum relevat adversarium ab onere probandi. Pet. de Anch. Font.

C A P. III.

Procurator habens speciale mandatum, iurat de calumnia. Jo. Andr.

Idem.

NUllam a tibi Judex injuriam fecisse censetur, qui procuratorem tui adversarii constitutum ad causam, habentem super hoc speciale mandatum, admittit ad præstandum in ea calumnie iuramentum.

TITULUS V.
DE RESTITUTIONE SPOLIATORUM.

C A P. I.

In civilibus non admittitur spoliationis exceptio, facta ab alio, quam ab actore. In criminalibus admittitur facta a tertio, dummodo sit de tota substantia, vel majori parte. Exceptio probari debet intra quindecim dies: alias fit condemnatio expensarum. Jo. Andr.

Innocentius IV. in Concilio Lugdun.

(an. 1245. in Gallia.)

Requens b, & assidua nos querela circumstrepit, quod spoliationis exceptio nonnunquam in iudiciis calumnie proposita, causas Ecclesiasticas impedit, & perturbat c: dum enim exceptioni insistitur, appellationes interponi contingit, & sic intermittitur, & plerumque perimitur causæ cognitio principalis: & propterea nos, qui voluntarios labores appetimus, ut quietem aliis præparemus, finem litibus cupientes imponi, & calumnie materiam amputare: Statuimus, ut in civilibus negotiis, spoliationis obiectu (quæ ab alio, quam ab actore facta proponitur) Judex in principali procedere non postponat. Sed si in civilibus ab actore, in criminalibus autem se spoliatum reus asserat a quocunque, intra quindecim dierum spatium (post diem, in quo proponitur) quod asserit, comprobabit: alioquin in expensis, quas interim actor ob hoc fecerit (iudiciali taxatione præhabita) condemnatur: alias (si iudici æquum visum fuerit) puniendus. Illum autem spoliatum intelligi volumus in hoc casu (cum criminaliter accusatur) qui tota sua substantia, vel majori parte ipse, se per violentiam destitutum affirmat: & secundum hoc loqui canones, sano credendum est intellectu: quia nec nudi contendere, nec inermes inimicis opponere nos debemus: habet enim spoliatus privilegium, ut non possit exui jam nudatus.

Excipiens de spoliatione facta a tertio, intra certum tempus a iudice statuendum, debet restitutionem petere, alias accusabitur exceptione non obstante. Jo. Andr.

§. 1. Solet d autem inter Scholasticos dubitari, si spoliatus a tertio, de spoliatione contra suum accusatorem excipiat, an ei tempus a iudice debeat indulgeri, intra quod restitutionem implore: ne forte sic velit existere, ut omnem accusationem eludat, quod satis æquitati, & juri consonum æstimamus e. Quod si intra tempus indulgentia restitutionem non petierit, & causam, cum potuerit, non ducat ad finem: non obstante spoliationis exceptione deinceps poterit accusari.

Agenti super rebus Ecclesiasticis non obstat exceptio spoliationis privatarum rerum, vel e converso. Jo. Andr.

§. 2. Ad hoc sancimus, ut rerum privatarum spoliatio agenti super Ecclesiasticis, vel e contrario, nullatenus opponatur.

C A P. II.

Ecclesia, quæ petit restitutionem decimarum [quas se dicit intra parochiam alterius possidere] non auditur, nisi probet possessionem legitimam. Jo. Andr.

a De intellectu vide Martheum sing. 149. incip. nota, quod si dominus, adde Innoc. & Alexand. in l. qui bona. §. si alieno. ff. de damn. infect. b vide Martheum de Aff. his decis. 19. c. ob. centurbar. d in antiq. Codic. ita, solet enim. e estimamus.

TITULUS VIII.

UT LITE PENDENTE NIHIL INNOVETUR.

C A P. I.

Si ex duobus litigantibus electis alter decedat, renunciet, vel a prosecutione causa excludatur, si lite pendente cum reliquo fuerit alia electio facta, non tenet.

Bonifacius VIII. [an. 1298.]

Dispensis, quæ propter electiones diversas Ecclesiæ patiuntur interdum, occurrere cupientes: Statuimus, ut si [aliquibus apud sedem Apostolicam, vel alibi litigantibus, super electionibus de se in discordia celebratis] aliquem ipsorum mori, vel suo juri renunciare, aut a prosecutione ipsius contigerit quoquo modo excludi: ad electionem aliam [lite super electione superstitis electi pendente] nullatenus procedatur. Alias attentata contra hoc electio ipso jure viribus non subsistat.

C A P. II.

Si beneficiatus [contra quem super beneficio litigatur] cedit, vel decedit, si alius lite pendente cum superstitis fuerit electus, non valet electio. Si vero aliqui [quorum inter sit] ad defensionem litis velint admitti, in eo statu, in quo erat causa, admittentur. Jo. Andr.

Idem.

SI ii, contra quos super dignitatibus, personatibus, vel aliis Ecclesiasticis beneficiis, quæ possident a, litigatur, lite pendente cedant, vel forte decedant: ne propter novos adversarios [qui malitiose interdum petitoribus surrogantur] litigia in Ecclesiarum dispendium prorogari contingat: statuimus, ut dignitates, personatus, vel beneficia huiusmodi [donec contra superstitis lis finita fuerit] aliis nullatenus conferantur, nec ad ea eligatur quisquam, vel etiam præsentetur. Quod si fecus actum fuerit, eo ipso irritum habeatur. Sane si ad defensionem ipsius litis, aliqui, quorum intererit, petierint se admitti, eos in illo statu, in quo ipsam invenerint, decernimus admittendos.

TITULUS IX.
DE CONFESSIS.

C A P. I.

Super factis negativo per partem improbabili [si iudici videretur] est admittenda positio. Dominicus.

Innocentius IV. in Concilio Lugdunensi.

[an. 1245.]

STatuimus b, ut positiones negativas [quæ probari non possunt nisi per confessionem adversarii] iudices admittere possint, si æquitate suadente viderint expedire.

C A P. II.

Si reus iustus positionibus respondere recusat, vel si contumaciter recedit, habebuntur pro confessis: secus si prius quam se iustus esset, contumax fuerat: nam tunc procedatur contra eum tanquam contra contumacem. Jo. Andr.

Bonifacius VIII. [an. 1298.]

SI post præstitum veritatis, aut calumnie iuramentum, reus, vel procurator ipse, positionibus ab adversario sibi factis, interrogatus, iussuque a iudice

G g g

ce

parochiam alterius possidere] non auditur, nisi probet possessionem legitimam. Jo. Andr.

Bonifacius VIII. [an. 1298.]

AD decimas a, quas Canonici b sancti Nicolai se asserunt intra parochiam Ecclesiæ B. Clerici possidisse aliquandiu, & eis per eundem Clericum spoliatos fuisse, nequaquam debent restitui, nisi evidenter docuerint, quod earum possessionem legitime assecuti fuissent. Quia eas occupasse injuste verisimiliter præsumuntur, cum proveniant ex prædiis intra alienam parochiam constitutis. Sitque manifestum (nisi aliud ostendatur) eas de jure communi ad eandem Ecclesiam pertinere.

TITULUS VI.
DE DOLO, ET CONTUMACIA.

C A P. I.

Actor contumax condemnatur in expensis: nec citatur ulterius ad suam petitionem reus, nisi caveat de veniendo, & comparando.

Innocentius IV. c [an. 1244.]

Actor, qui ad terminum venire, ad quem citari adversarium fecerat, non curavit, venienti reo in expensis d [propter hoc factis legitime] condemnatur. Ad citationem aliam minime admittendus, nisi sufficienter caverit, quod in termino fideliter debeat comparere.

C A P. II.

Judex appellentem, & recedentem citare ulterius non tenetur, si vult in causa procedere: nisi forsitan appellationi renunciet. Jo. Andr.

Bonifacius VIII. [an. 1298.]

EUm, qui a tua interlocutoria, vel gravamine, quod per te sibi proponit illatum, a tua præsentia recedit appellans: [cum potestari videatur hoc ipso, se nolle coram te de cætero litigare] citare ad alia, quæ postea in iudicio facienda incumbunt, vel etiam ad sententiam audiendam [nisi sponte appellationi suæ renunciet] non teneris. Nec ideo minu: [quod in ejus absentia processis] tuus processus validus reputari debebit.

TITULUS VII.

DE EO, QUI MITTITUR IN POSSESSIONEM CAUSA REI SERVANDÆ.

C A P. UN.

Quando agitur de beneficio Ecclesiastico, ob contumaciam rei non fit missio in possessionem, sed ad sententiam lite non contestata proceditur.

Innocentius IV. c [an. 1244.]

EUm f, qui super dignitate, personatu, vel beneficio Ecclesiastico obtinendis, cum aliquo litigat possessore, ob partis adversæ contumaciam, causa rei servandæ in ipsorum possessionem statuimus non mittendum: ne per hoc ad ea ingressus patere valeat vitiosus. Sed liceat in hoc casu [contumacis absentiam divina replente præsentia] etiam lite non contestata g, diligenter examinato negotio, ipsum sine debito terminare.

a Vid. Marth. de Aff. decis. 326. b Vide Bald. gl. z. c. fm. supr. de procur. Font. c al. ita: Innoc. IV. in Concil. Lugdun. d vid. Bald. in l. sancimus. C. de jud. & c. finem litibus. de dol. & contum. Font. e al. ita: Innoc. IV. in Concil. Lugdun. f Amplia istud cap. ad fructus beneficiorum, nec fiet eorum sequestratio, nisi in Clem. II. de seq. pos. Phil. Font. g Ubi contra contumacem non mittitur in possessionem, & mora est periculosa, proceditur ad definitivam.

Tom. II.

a Notat Phil. & Pet. de Anch. quod in beneficiis est vera possessio, & illa est causa, quare in talibus sunt possessoria sicut in profanis: & limitant istum textum Anch. & Dominicus, non procedere in petitoribus decedente: neque obstat Clem. I. §. si vero, infra eod. quia illa intelligitur, quando nulla lis pender mortuo petitoris: item limitatur text. quando lis est inter provivum a Papa, & eum ad quem spectat providere. Phil. hic Font. b vide Paul. de Cast. conf. 167. incip. ad primum. vol. 2. & Cyn. l. 2. §. sed quis, C. de jur. cal.

ce a respondere, absque rationabili causa recuset, aut nolit, seu contumaciter se absentet, haberi debet super iis, de quibus in eisdem positionibus interrogatus extitit, pro confesso. Verum si antequam respondere sic iussus fuerit, eum contumaciter absentari contingat, tunc pro confesso non debet haberi: sed est alias contra eum tanquam contra contumacem (prout ratio dictaverit) procedendum.

TITULUS X.
DE TESTIBUS, ET ATTESTATIONIBUS.

CAP. I.

Socius in crimine simoniae admittitur in testem, si sit socius criminis tantum, & agatur civiliter: alias non. Joan. Andr. Gregorius IX. in Concilio Laudunensi.

(an. 1232.)

Mediatores, per quos scelus simoniae plerumque committitur, ad testimonium contra sceleris ejusdem auctores (in detestationem criminis) admittuntur, si non agatur criminaliter, sed civiliter, & emolumentum exinde non fuerint affecturi.

CAP. II.

Ponit modum remissionis curiae, & dat modum jurandi super positionibus, & dicit per quem jurari debeat: dat modum respondendi, & modum testes probatorios reprobandi, & reprobatos iterum reprobandi. h. d. Joan. Andr.

Idem. (an. 1238. Romae.)

Praesentium auctoritate mandamus, quatenus in causa, quae inter Abbatem, & Conventum S. Nicolai Andegavensis ex una parte, & Priorem, & Conventum de Paldigen. Lyconen. diocesis ex altera (super eo quod idem Abbas, & Conventus, se ab ipsis Priore, & Conventu de Paldigen. possessione subjectionis ejusdem Prioratus asserunt spoliatos, & super irritanda quadam compositione olim inita inter partes, & rebus aliis) vertitur: ab eisdem Abbate, & Priore, nomine suo, & in animas Conventuum eorundem, vel majoris, & sanioris partis ipsorum, recepto juramento de veritate dicenda: injungas dictis Abbati, & Priori, ut tam ponendo, quam respondendo dicant veritatem, quam (super positionibus tibi sub bulla nostra transmissis) ipsi sciunt, & per illos intelligunt, in quorum animas juraverunt. Praeterea sigillatim super quolibet articulo in qualibet positione contento facias a partibus sufficienter ad invicem responderi: nulla prorsus ab eis super ipsis positionibus contradictione recepta. Sine juramento autem a syndico utriusque partis, quid sciat de hujusmodi positionibus, vel credat, inquiras. Testes etiam, quos super articulis sub eadem bulla transmissis, pars dictorum Prioris, & Conventus duxerit producendos, ad reprobandos testes partis alterius in causa Principali productos (quorum nomina in eisdem articulis continentur) usque ad Kal. Novemb. proximo futuri, examines [secundum partis adversae interrogatoria, quae tibi sub eadem bulla transmissimus] diligenter: primo tamen in personam cujuslibet testis a praedictis Abbate, & Conventu producti, facta sigillatim specificatione criminum, & aliorum objectorum sibi in eisdem articulis contentorum. Si vero dicti Abbas, & Conventus aliquos testes coram te producerint, contra testes b ab eisdem Priore, & Conventu producendos, juxta articulos (quos ipsi Abbas, & Conventus tibi

a Vide supr. c. prox. & ff. de interrog. act. l. si sine. supr. de dolo. sicut ibi de hoc Joan. Andr. b Nor. quod Judex potest praefigere terminum ad reprobandas personas testium ante publicationem attestatorum. Nam attestaciones publicatae non erant, quia Judex eas causas tenebatur remittere. Petr. de Anob. Font.

super reprobatione testium productorum Prioris, & Conventus in eadem causa a producerint) recipere, ac eos usque ad Kalendas Februarii proximo futuri diligenter examinare procures: simili specificatione criminum, & aliorum (quae contra testes eorundem Prioris, & Conventus objecta fuerint) observata: prius tamen praestito juramento a Procuratore dictorum Abbatis, & Conventus, quod ad hoc ex malitia non procedant.

CAP. III.

Advocatus vel Procurator principalis causae in causa appellationis testificari non potest. Juramentum autem [praesumptione faciente pro appellante] sibi deferri non debet, nisi Judici videatur. Dominicus.

Innocentius IV. in generali Concilio

Lugdun. (an. 1245.)

Romana Ecclesia: [& infra.] In appellationis causa, is qui appellantis Procurator, vel advocatus in priori judicio fuerat, non recipiatur in testem. Neque indistincte ipsi appellanti [praesumptione faciente pro eo] deferatur etiam juramentum: sed tunc, cum inspectis personarum, & ipsius causae circumstantiis, id fuerit faciendum.

TITULUS XI.
DE JURE JURANDO.

CAP. I.

Praelati, Canonici, Rectores, & Officiales locorum, qui jurant statuta, & consuetudines loci, vel Ecclesiae servare, praetextu talis juramenti non obligantur ad illicita, impossibilia, vel obviantia Ecclesiasticae libertati: nec ad ea debet intentio sua referri. Ioan. Andr.

Nicolaus III. (an. 1278. Romae.)

Contingit b in nonnullis Ecclesiis de earum consuetudine observari, quod nec ipsarum Praelati (cum primo ad Ecclesias ipsas accedunt) admittuntur, nec Canonici [cum de recipiendis ibidem novis Canoniciis agitur] aliter recipiuntur in ipsis, nisi jurent statuta, & consuetudines ipsarum Ecclesiarum, scripta & non scripta, inviolabiliter observare. Inter Laicos etiam in multis civitatibus, castris & terris, in suis Potestatibus, Rectoribus vel Officialibus assumendis, consuetudinis morbus irrepit, quod Potestates, Rectores, & Officiales hujusmodi, ad potestarias, rectorias, & officia eadem (nisi prius servaturos se statuta ipsorum locorum clausa c juraverint) nullatenus admittantur. Quia vero in statutis, consuetudinibusque supradictis interdum aliqua reperiuntur illicita, seu impossibilia, vel obviantia Ecclesiasticae libertati (ne sub tali generalitate jurandi, sic jurantibus peccandi occasio praebatur, cum juramentum non fuerit, ut esset iniquitatis vinculum, institutum:) hac generali constitutione animarum periculis obistere cupientes, praecipimus a quibuscunque scientibus contineri in praedictis consuetudinibus, & statutis, illicita, impossibilia, vel libertati Ecclesiasticae obviantia, juramenta hujusmodi aliquatenus non praestari. Et talia juramenta ea intentione facienda, vel facta, ut etiam illicita, vel impossibilia, seu Ecclesiasticae libertati obviantia observentur (cum etiam sub tali intentione praestari non possint absque divinae majestatis offensa) decernimus in hujusmodi illicitis, impossibilibus, seu libertati Ecclesiasticae obviantibus, non servanda: quia potius pro animarum salute, si sub forma praedicta, vel simili aliquos ignorantem praedicta illicita, seu impossibilia, vel

a Distio, causa, deest in antiq. codic. b De intellectu, vide Decium in rub. de const. 1. lect. c an sit differentia jurare simpliciter, observare statuta, vel contenta in statutis, vel prout in statutis, vide Fel. in c. cum accessissent. de constit.

vel libertati Ecclesiasticae obviantia jurare contigerit, ad observanda duntaxat licita, possibilia, & non obviantia libertati Ecclesiasticae, jurantium referri debet intentio. Declaramus quoque juramenta sub hujusmodi generalitate qualitercunque, & sub qualicunque a verborum forma praestita, vel praestanda, ad licita, possibilia, & libertati Ecclesiasticae non obviantia b, tantum extendi: ipsosque jurantes ad alia per praestationem juramenti hujusmodi non teneri.

CAP. II.

Per Ecclesiasticum Judicem ordinarium loci, compellitur Judex secularis Ecclesiastica censura, jus canonicum, quod ad provisionem animarum statutum est, servare.

Bonifacius VIII. (an. 1298.)

Licet mulieres, quae alienationibus dotium, & donationum propter nuptias consentiunt non contravenire, proprio juramento firmantes, servare juramentum hujusmodi non vi, nec dolo praestitum, de jure canonico teneantur: quia tamen quidam Judices seculares eas contra praefatas alienationes audiunt, quamvis eis constet legitime de hujusmodi juramento c: Nos animarum periculis obviare volentes, eisdem Judices ad servandum hoc jus canonicum per locorum ordinarios censura Ecclesiastica decernimus compellendos.

CAP. III.

Electus post sacramentum, ponens vel respondens contraria dixerit [nisi rationabiliter excusetur] velut per jurus a confirmatione repellitur. Idem si hoc fecerit Procurator, ipso mandante, vel ratum habente, vel non revocante. h. d. Joan. Andr.

Idem.

Cum in positionibus super electionis tuae negotio [post juramentum in causa praestitum] a te datis, seu responsonibus, quas ad positiones tui adversarii fecisse dignosceris, reperiat contrarietas manifesta: tibi tanquam periuo (nisi iusta causa, & rationabilis te excuset) super ipsa electione perpetuum silentium imponi debet.

Idem fieri si [te expresse mandante, vel etiam ex post facto sciente, ac ratum habente, seu non revocante] positiones, aut responsones hujusmodi contrarias tuo nomine tuus fecerit Procurator.

TITULUS XII.
DE EXCEPTIONIBUS.

CAP. I.

Sex sunt dicta hujus decretalis. Primo ponit arengam, & jus antiquum, & constitutionis causam. Secundo dicit, quod reus, qui contra actorem de excommunicatione excipit, ut ipsum repellat ab agendo, debet ipsius excommunicationis speciem, & nomen excommunicatoris exprimere, & eam intra octo dies probare: alias Judex procedet in causa, & illum in expensis condemnabit. Tertio statuit, quod si iterum obiciatur, & probetur eadem vel alia excommunicatio, actor repellitur, sed quae acta sunt, valebunt. Quarto quod ultra duas vices haec exceptio non opponatur, nisi ex causa. Quinto, quod si opponitur post rem judicatam, impeditur executio, sententia nihilominus valet. Sexto dicitur, quod Judex publice excommunicatum, reo non opponente, ex suo officio debet ab agendo repellere. Joan. Andr.

Innoc. IV. in Concilio Lugdun. [an. 1245.]

a Al. quacunq. b hic generalis principis confirmatio tribitur ad illicita, & alia de quibus in text. Alex. Consil. 59. vol. 1. & Dec. consil. 172. c vide not. per Rom. sing. 498. incip. ubi juramentum & 499. incip. tu scis. & per Joan. Andr. in cap. cum laicus. de foro compet. adde Fel. in c. 1. ext. de iurejur.

Prae consideratione statuit mater Ecclesia, quod majoris excommunicationis exceptio, in quacunq. parte judiciorum opposita lites differat, & repellat agentes: ut ex hoc magis censura Ecclesiastica timeatur, communionis b periculum evitetur, contumaciae vitium reprimitur, & excommunicati (dum a communibus actibus excluduntur) rubore suffusi ad humilitatis gratiam, & reconciliationis affectum facilius inclinentur: sed hominum succrescente malitia, quod provisum est ad remedium, tendit ad noxam. Dum enim in causis Ecclesiasticis frequentius haec exceptio per malitiam opponitur, contingit interdum differri negotia, & partes fatigari laboribus, & expensis: proinde (quia morbus iste quasi communis irrepit) dignum duximus communem adhibere medelam. Si quis igitur excommunicationem opponit, speciem illius, & nomen excommunicatoris exprimat, sciturus eam rem se deferre debere in publicam notionem, quam intra octo dierum spatium c [die, in quo proponitur, minime computato] probare valeat apertissimis documentis. Quod si non probaverit, Judex in causa procedere non onittat: reum in expensis, quas actor ob hoc diebus illis se fecisse docuerit, praehabita taxatione condemnans. Si vero postmodum instantia durante iudicii, & probationis copia succedente, de eadem excommunicatione, vel alia excipiatur iterum, & probetur, actor in sequentibus excludatur, donec meruerit absolutionis gratiam obtinere: iis, quae praecesserunt, nihilominus in suo robore duraturis. Provisio, quod ultra duas vices haec non opponatur exceptio, praeterquam si excommunicatio nova emerferit, vel evidens, & prompta probatio supervenerit de antiqua. Sed si post rem judicatam talis exceptio proponatur, executionem impedit: sed sententia, quae praecessit, non minus robur debitum obtinebit: eo tamen salvo, ut si actor excommunicatus sit publice, & hoc Judex noverit d quandocunque, (etsi de hoc reus non excipiat) Judex ex officio e suo actorem repellere non postponat.

CAP. II.

Exceptio rei iudicatae per Ecclesiasticum Judicem admitti debet in foro seculari, & e converso. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. [an. 1298. Romae.]

Cum quidam seculares Judices (dum coram eis excipiatur de re per Ecclesiasticum Judicem iudicata, in casu, quo ad eum pertinet cognitio de consuetudine, vel de jure) reculent excipientes audire, in derogationem jurisdictionis Ecclesiasticae, & contemptum: Decernimus, ut per censuram Ecclesiasticam ab iniquitate coerceantur hujusmodi, & ad admittendum exceptionem eandem (ubi alias de jure debet admitti) a locorum ordinariis compellantur.

Similiter Ecclesiastici Judices [si coram ipsis excipiatur de re per secularem Judicem iudicata] exceptionem ipsam admittant, in iis, quae animarum periculum non inducunt, per superiores suos (nisi fecerint) animadversione debita castigandi.

TITULUS XIII.
DE PRESCRIPTIONIBUS.

CAP. I.

In praescriptionibus sufficit bona fides, ubi jus commune, vel

a De intellectu vide Covarruv. in cap. quamvis de pact. l. 6. in 3. par. relectio. §. 3. & Lud. Gom. in reg. cancellariae, de annali possessore, quest. 44. b al. & communionis. c sed si ultimus dies esset feriatus, an talis inter octo esset computandus, docet Fel. in c. fin. de except. d Nor. quod non sequitur, iste est publice excommunicatus, ergo Judex scit. Vide §. notandum. 2. q. 1. A. nch. Font. e vide Dec. in c. parati de appell.